

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport

DECRET 189/2016, de 16 de desembre, del Consell, pel qual es declaren bé d'interés cultural immaterial les Normes de Castelló. [2016/10389]

PREÀMBUL

L'article 49.1.5 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana estableix la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic. Així mateix, l'article 26.2 de Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del patrimoni cultural valencià, disposa que la declaració d'un bé d'interés cultural s'ha de fer mitjançant un decret del Consell, a proposta de la conselleria competent en matèria de cultura. Tot això sense perjudici de les competències que l'article 6 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol reserva a l'Administració General de l'Estat.

Així mateix, la Llei 4/1998 en l'article 45 disposa que han de ser declarats béns d'interés cultural les activitats, coneixements, els usos i les tècniques que constitueixen les manifestacions més representatives i valuoses de la cultura i el gènere de vida tradicionals del poble valencià. Igualment, poden ser declarats béns d'interés cultural els béns immaterials que són expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que han sigut objecte de transmissió oral, i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

La vigència del patrimoni normatiu de la llengua està lligada indisolublement a la seua pervivència, per a la qual cosa és necessari tant el compromís de fidelitat dels parlants i del conjunt de la societat valenciana, com també el reconeixement institucional.

Aquesta empresa compartida ateny les autoritats públiques i la institució acadèmica que, d'acord amb la legislació, assumeixen aquestes responsabilitats. Té un paper rellevant en aquest procés l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que, segons l'article 41 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana és la institució de la Generalitat que té per funció «determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística de l'idioma valencià». En aquesta tasca, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua parteix de la tradició lexicogràfica, literària i la realitat lingüística genuïna valenciana, així com la normativització consolidada a partir de les denominades Normes de Castelló. De fet, l'acord de 1932 ja preveia la necessitat «d'anar rectificanc i millorant» les normes aprovades en aquell moment, una responsabilitat que els firmants de l'acord atribuïen a les autoritats filològiques i a la novella generació d'estudiosos, «a base, naturalment, d'amplis acords». Recollint aqueix esperit, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua s'ha adreçat en reiterades ocasions a la ciutadania valenciana, de qualsevol opinió i situació social, perquè el patrimoni lingüístic i cultural col·lectiu siga respectat i promogut, renovant i actualitzant el compromís de fidelitat compartida que va donar lloc a les Normes de Castelló.

Les Normes de Castelló comprometen les institucions i la societat valenciana sencera en les accions, decisions i activitats necessàries per a aconseguir la plenitud de drets i usos socials de la llengua i fer d'aquesta un patrimoni col·lectiu, alhora propi i universal, que es transmet com a herència històrica a les noves generacions de valencians. La consecució d'aquest objectiu requereix l'adopció de plans d'actuació i mesures de planificació adequades perquè la recuperació progressiva del valencià abaste tots els àmbits públics, en un món internacionalitzat i marcat per les transformacions en els camps de la comunicació i dels avanços tecnològics.

Mitjançant una resolució de 18 de desembre de 2015, de la Conselleria de Educació, Investigació, Cultura i Esport, es va acordar incoar l'expedient per a la declaració com a bé d'interés cultural immaterial a favor de les Normes de Castelló.

En la tramitació de l'expedient s'ha concedit tràmit d'audiència als ajuntaments de Castelló de la Plana, Cocentaina, Vila-real i Orpesa, a més de la Federació Valenciana de Municipis i Províncies.

Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte

DECRETO 189/2016, de 16 de diciembre, del Consell, por el que se declaran bien de interés cultural inmaterial las Normas de Castelló. [2016/10389]

PREÁMBULO

El artículo 49.1.5 del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana establece la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico y científico. Asimismo, el artículo 26.2 de Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del patrimonio cultural valenciano, dispone que la declaración de un bien de interés cultural se hará mediante decreto del Consell, a propuesta de la conselleria competente en materia de cultura. Todo ello sin perjuicio de las competencias que el artículo 6 de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del patrimonio histórico español, reserva a la Administración General del Estado.

Asimismo, la Ley 4/1998 en su artículo 45 dispone que serán declarados bienes de interés cultural las actividades, conocimientos, usos y técnicas que constituyan las manifestaciones más representativas y valiosas de la cultura y los modos de vida tradicionales de los valencianos. Igualmente, podrán ser declarados bienes de interés cultural los bienes inmateriales que sean expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y en especial aquellas que han sido objeto de transmisión oral, y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

La vigencia del patrimonio normativo de la lengua está ligada indisolublemente a la pervivencia de la lengua, para la que es necesario tanto el compromiso de fidelidad de los hablantes y del conjunto de la sociedad valenciana, como también el reconocimiento institucional.

Esta empresa compartida llega a las autoridades públicas y a la institución académica que, de acuerdo con la legislación, asumen estas responsabilidades. Tiene un papel relevante en este proceso la Academia Valenciana de la Llengua, que, según el artículo 41 del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana es la institución de la Generalitat que tiene por función «determinar y elaborar, en su caso, la normativa lingüística del idioma valenciano». En esta tarea, la Academia Valenciana de la Llengua parte de la tradición lexicográfica, literaria, y la realidad lingüística genuïna valenciana, así como la normativización consolidada a partir de las denominadas Normes de Castelló. De hecho, el acuerdo de 1932 ya preveía la necesidad «de ir rectificando y mejorando» las normas aprobadas en aquel momento, una responsabilidad que los firmantes del acuerdo atribuían a las autoridades filológicas y a la novel generación de estudiosos, «a base, naturalmente, de amplios acuerdos». Recogiendo ese espíritu, la Academia Valenciana de la Llengua se ha dirigido en reiteradas ocasiones a la ciudadanía valenciana, de cualquier opinión y situación social, para que el patrimonio lingüístico y cultural colectivo sea respetado y promovido, renovando y actualizando el compromiso de fidelidad compartida que dio lugar a las Normes de Castelló.

Las Normes de Castelló comprometen a las instituciones y a la sociedad valenciana entera en las acciones, decisiones y actividades necesarias para conseguir la plenitud de derechos y usos sociales de la lengua y hacer de esta un patrimonio colectivo, al mismo tiempo propio y universal, que se transmite como herencia histórica a las nuevas generaciones de valencianos. La consecució de este objetivo requiere la adopción de planes de actuación y medidas de planificación adecuadas para que la recuperación progresiva del valenciano alcance a todos los ámbitos públicos, en un mundo internacionalizado y marcado por las transformaciones en los campos de la comunicació y de los avances tecnológicos.

Mediante la Resolución de 18 de diciembre de 2015, de la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, se acordó tener por incoado el expediente para la declaración como bien de interés cultural inmaterial a favor de las Normes de Castelló.

En la tramitación del expediente se ha concedido trámite de audiencia a los ayuntamientos de Castellón de la Plana, Cocentaina, Vila-real y Orpesa del Mar, además de la Federación Valenciana de Municipios y Provincias.

En compliment del que disposa l'article 27 de la Llei 4/1998, en l'expedient consten els informes favorables del Consell Valencià de Cultura, de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles, de la Universitat d'Alacant, de la Universitat Jaume I de Castelló i de la Universitat de València.

Per tot açò, complits els tràmits previstos en els articles 28.c i 43 de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, de la Generalitat, del Consell, i en els articles 26 i següents de la Llei 4/1998, del patrimoni cultural valencià, a proposta del conseller d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, i amb la deliberació prèvia del Consell, en la reunió del dia 16 de desembre de 2016,

DECRETE

Article 1. Objecte

Es declaren bé d'interés cultural immaterial les Normes de Castelló

Article 2. Descripció del bé i valors

La descripció del bé i els seus valors es fan constar en l'annex d'aquest decret.

Article 3. Mesures de protecció i salvaguarda

La protecció de les Normes de Castelló com a patrimoni cultural immaterial es concretarà en les mesures següents:

- a) Realitzar tasques d'identificació, descripció, investigació, estudi i documentació amb criteris científics.
- b) Incorporar testimonis disponibles a suports materials que garanteixen la seua protecció i preservació.
- c) Vetlar pel normal desenvolupament i la pervivència d'aquesta manifestació cultural, així com tutelar la conservació dels seus valors tradicionals i la seua transmissió a les generacions futures.

Qualsevol canvi que excedisca el normal desenvolupament dels elements que formen aquesta manifestació cultural haurà de comunicar-se a la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural, perquè, si és el cas, emeta l'autorització administrativa i la consegüent modificació d'aquesta declaració.

DISPOSICIONS ADICIONALS

Primera. Publicació i inscripció

Aquest decret es publicarà en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* i en el *Boletín Oficial del Estado*, la declaració s'inscriurà en la secció primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià i es comunicarà, així mateix, al Registre General de Béns d'Interés Cultural del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Segona. Incidència pressupostària

L'aplicació i desplegament d'aquest decret no podrà tindre cap incidència en la dotació de tots i cada un dels capítols de despesa assignada a la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, i en tot cas haurà de ser atès amb els mitjans personals i materials de la Conselleria competent per raó de la matèria.

DISPOSICIÓ FINAL

Única. Entrada en vigor

Aquest decret entrarà en vigor l'endemà de la publicació en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

València, 16 de desembre de 2016

El president de la Generalitat,
XIMO PUIG I FERRER

El conseller d'Educació, Investigació, Cultura i Esport,
VICENT MARZÀ IBÁÑEZ

En cumplimiento de lo dispuesto en el artículo 27 de la Ley 4/1998, constan en el expediente los informes favorables del Consell Valencià de Cultura, de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos de Valencia, de la Universitat d'Alacant, de la Universitat Jaume I de Castelló y de la Universitat de València.

Por todo ello, cumplidos los trámites previstos en los artículos 28.c y 43 de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, de la Generalitat, del Consell, y en los artículos 26 y siguientes de la Ley 4/1998, del patrimonio cultural valenciano, a propuesta del conseller de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, y previa deliberación del Consell, en la reunión del día 16 de diciembre de 2016,

DECRETO

Artículo 1. Objeto

Se declaran bien de interés cultural inmaterial las Normas de Castelló.

Artículo 2. Descripción del bien y valores

La descripción del bien y sus valores se hacen constar en el anexo de este decreto.

Artículo 3. Medidas de protección y salvaguarda

La protección de las Normas de Castelló como patrimonio cultural inmaterial se concretará en las siguientes medidas:

- a) Realizar labores de identificación, descripción, investigación, estudio y documentación con criterios científicos.
- b) Incorporar los testimonios disponibles a soportes materiales que garanticen su protección y preservación.
- c) Velar por el normal desarrollo y la pervivencia de esta manifestación cultural, así como tutelar la conservación de sus valores tradicionales y su transmisión a las generaciones futuras.

Cualquier cambio que exceda el normal desarrollo de los elementos que forman esta manifestación cultural deberá comunicarse a la dirección general competente en materia de patrimonio cultural para, en su caso, su autorización administrativa y consiguiente modificación de esta declaración.

DISPOSICIONES ADICIONALES

Primera. Publicación e inscripción

Este decreto se publicará en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* y en el *Boletín Oficial del Estado*, la declaración se inscribirá en la sección primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano y se comunicará, asimismo, al Registro General de Bienes de Interés Cultural del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

Segunda. Incidencia presupuestaria

La aplicación y desarrollo de este decreto no podrá tener incidencia alguna en la dotación de todos y cada uno de los capítulos de gasto asignada a la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, y en todo caso deberá ser atendido con los medios personales y materiales de la conselleria competente por razón de la materia.

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Entrada en vigor

Este decreto entrará en vigor el día siguiente a su publicación en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

Valencia, 16 de diciembre de 2016

El president de la Generalitat,
XIMO PUIG I FERRER

El conseller de Educación, Investigación, Cultura y Deporte,
VICENT MARZÀ IBÁÑEZ

ANNEX

1. Exposició de motius: la llengua pròpia és la més alta manifestació de la personalitat d'un poble. Al llarg dels segles, els valencians i valencianes s'han convertit en dipositaris de l'herència d'una llengua amb una grandesa literària que, com a vehicle de pensament, educació i comunicació, està en constant evolució i s'enriqueix gràcies a l'ús i la fidelitat dels seus parlants. Com a resultat d'aquest compromís, el valencià constitueix el patrimoni lingüístic col·lectiu que ens caracteritza i agermana.

Aquest és l'esperit que va moure les entitats i personalitats més representatives del món cultural valencià de començament del segle XX a bastir un acord amb l'objectiu d'establir unes bases per a la unificació ortogràfica del valencià. En els mesos anteriors i posteriors a la data del 21 de desembre de 1932, escriptors, ensenyants, gramàtics, erudits, empresaris i representants polítics, juntament amb diverses institucions i associacions cíviques, van posar en marxa un procés en el qual se sumaren diferents voluntats i sensibilitats culturals i ideològiques en la consecució d'un acord lingüístic històric. Les associacions eren les següents: Societat Castellonenca de Cultura, Centre de Cultura Valenciana, Seminari de Filologia de la Universitat de València, Lo Rat Penat, Unió Valencianista, Agrupació Valencianista Republicana, Centre d'Actuació Valencianista, Agrupació Valencianista Escolar, Centre Valencianista d'Alcoi, Centre Valencianista de Bocairent, Centre Valencianista de Cocentaina, Joventut Valencianista Republicana de Manises, Editorial L'Estel i el setmanari *El Camí*. També Gaetà Huguet, un dels signataris, presentava l'esdeveniment –sens dubte, històric, potser un dels més transcendents del primer terç del segle XX valencià– com a l'impuls que hauria de dur a unir les organitzacions polítiques per a aconseguir l'Estatut d'Autonomia.

Aquest acord ortogràfic constituïa una resposta a la necessitat d'unitat i coherència de la normativa lingüística per als nous reptes que es plantejaven al valencià derivats de la necessitat d'adaptar-se a nous usos i registres en el si d'una societat moderna que, en el primer terç del segle XX, experimentava unes transformacions decisives vinculades a l'extensió de l'educació i l'alfabetització, i a l'edició i a la comunicació oral i escrita en tots els àmbits.

Més enllà de la dimensió estrictament lingüística i filològica, les Normes de Castelló han desenvolupat amb el temps un valor històric i sociolingüístic. Així, les Normes de Castelló es presenten com a fruit del consens social, element important en tots els processos culturals que impulsen el progrés humà. En conseqüència, són percebudes com a expressió d'estima i fidelitat al valencià, d'un ús conscient i tolerant de la llengua que es renova i transmet de generació en generació com a signe d'identitat i de vertebració de la societat valenciana. Sense el suport de les Normes de Castelló no hauria estat possible la producció lingüística de la societat valenciana en tots els àmbits de la comunicació i la creativitat, ja que va ser gràcies a la codificació que la nostra llengua va poder fer la travessia de la dictadura sense caure en un procés de degradació interna.

La instauració de la democràcia i la recuperació de l'autogovern del poble valencià a través de l'Estatut d'Autonomia, la legislació que se'n deriva, la pràctica institucional i la creació d'una entitat de referència normativa per al valencià, han permès que l'acord cívic i el consens social plasmat en les Normes de Castelló tinguera també un reconeixement jurídic. Així, el Dictamen del Consell Valencià de Cultura sobre la situació social del valencià i el seu ús (aprobat el 13.07.1998), que forma part de la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de la Generalitat Valenciana, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, diu: «Les anomenades Normes de Castelló són un fet històric que constituïren i constitueixen un consens necessari. El Consell Valencià de Cultura reivindica l'esperit de l'acord que les féu possibles l'any 32 i entén que aqueixes normes han sigut el punt de partida, compartit pels valencians, per a la normativització consolidada de la nostra llengua pròpia. Aquella és un patrimoni lingüístic a preservar i a enriquir per l'ens de referència normativa que es proposa en l'apartat que segueix. L'ens es basarà en la tradició lexicogràfica i literària i la realitat lingüística genuïna valenciana.» Una referència que es concreta en l'article 3 de l'esmentada llei, que estableix que «l'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució que té per funció determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística de l'idioma valencià. Així com vetlar pel valencià partint de la tradició lexicogràfica, literària, i la realitat lingüística genuïna valenciana».

ANEXO

1. Exposición de motivos: la lengua propia es la más alta manifestación de la personalidad de un pueblo. A lo largo de los siglos, los valencianos y valencianas se han convertido en depositarios de la herencia de una lengua con una grandeza literaria que, como vehículo de pensamiento, educación y comunicación, está en constante evolución y se enriquece gracias al uso y la fidelidad de sus hablantes. Como resultado de este compromiso, el valenciano constituye el patrimonio lingüístico colectivo que nos caracteriza y hermana.

Este es el espíritu que movió a las entidades y personalidades más representativas del mundo cultural valenciano de comienzos del siglo XX a forjar un acuerdo con el objetivo de establecer unas bases para la unificación ortográfica del valenciano. En los meses anteriores y posteriores a la fecha del 21 de diciembre del 1932, escritores, enseñantes, gramáticos, eruditos, empresarios y representantes políticos, junto a varias instituciones y asociaciones cívicas, pusieron en marcha un proceso al que se sumaron diferentes voluntades y sensibilidades culturales e ideológicas en la consecución de un acuerdo lingüístico histórico. Las asociaciones eran las siguientes: Societat Castellonenca de Cultura, Centre de Cultura Valenciana, Seminari de Filologia de la Universitat de València, Lo Rat Penat, Unió Valencianista, Agrupació Valencianista Republicana, Centre d'Actuació Valencianista, Agrupació Valencianista Escolar, Centre Valencianista d'Alcoi, Centre Valencianista de Bocairent, Centre Valencianista de Cocentaina, Joventut Valencianista Republicana de Manises, Editorial L'Estel y el Setmanari *El Camí*. También Gaetà Huguet, uno de los firmantes, presentaba el acontecimiento –sin duda, histórico, quizá uno de los más trascendentes del primer tercio del siglo XX valenciano– como el impulso que habría de llevar a unir las organizaciones políticas para conseguir el Estatuto de Autonomía.

Este acuerdo ortográfico constituïa una respuesta a la necesidad de unidad y coherencia de la normativa lingüística para los nuevos retos que se planteaban al valenciano derivados de la necesidad de adaptarse a nuevos usos y registros en el seno de una sociedad moderna que, en el primer tercio del siglo XX, experimentaba unas transformaciones decisivas vinculadas a la extensión de la educación y la alfabetización, y a la edición y a la comunicación oral y escrita en todos los ámbitos.

Más allá de la dimensión estrictamente lingüística y filológica, las Normes de Castelló han desarrollado con el tiempo un valor histórico y sociolingüístico. Así, las Normes de Castelló se presentan como fruto del consenso social, elemento importante en todos los procesos culturales que impulsan el progreso humano. En consecuencia, son percibidas como expresión de estima y fidelidad al valenciano, de un uso consciente y tolerante de la lengua que se renueva y transmite de generación en generación como signo de identidad y de vertebración de la sociedad valenciana. Sin el soporte de las Normes de Castelló no hubiera sido posible la producción lingüística de la sociedad valenciana en todos los ámbitos de la comunicación y la creatividad, ya que gracias a la codificación nuestra lengua pudo hacer la travesía de la dictadura sin caer en un proceso de degradación interna.

La instauración de la democracia y la recuperación del autogobierno del pueblo valenciano a través del Estatuto de Autonomía, la legislación de desarrollo, la práctica institucional y la creación de una entidad de referencia normativa para el valenciano, han permitido que el acuerdo cívico y el consenso social plasmado en las Normes de Castelló tuviera también un reconocimiento jurídico. Así, el Dictamen del Consell Valencià de Cultura sobre la situación social del valenciano y su uso (aprobat el 13.07.1998), que forma parte de la Ley 7/1998, de 16 de septiembre, de la Generalitat Valenciana, de creación de la Acadèmia Valenciana de la Llengua, dice: «Las renombradas Normes de Castelló son un hecho histórico que constituyeron y constituyen un consenso necesario. El Consell Valencià de Cultura reivindica el espíritu del acuerdo que las hizo posibles en el año 32 y entiende que esas normas han sido el punto de partida, compartido por los valencianos, para la normativización consolidada de nuestra lengua propia. Aquella es un patrimonio lingüístico a preservar y a enriquecer por el ente de referencia normativa que se propone en el apartado que sigue. El ente se basará en la tradición lexicográfica y literaria y la realidad lingüística genuina valenciana.» Una referencia que se concreta en el artículo 3 de la mencionada ley, que establece que «la Acadèmia Valenciana de la Llengua es la institución que tiene por función determinar y elaborar, en su caso, la normativa lingüística del idioma valenciano. Así como velar

na, així com la normativització consolidada, a partir de les denominades Normes de Castelló.»

A més, tal com estableix l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en el seu dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià (Acord de 9.02.2005), les Normes de Castelló estan reconegudes com una base històrica oficial dels criteris de normativització de la llengua dels valencians, de la seua unitat amb els parlars dels territoris germans, i de la riquesa i la dignitat de les seues característiques lingüístiques pròpies. Aquest fet, juntament amb la seua consideració com a expressió del consens entre els valencians i com a representació del compromís de lleialtat amb la llengua, les converteixen en element essencial del patrimoni cultural de tota la societat valenciana contemporània.

2. Dades sobre el bé objecte de declaració

2.1. Denominació: Normes de Castelló

La denominació de Normes de Castelló està documentada i estesa des de fa dècades en la societat valenciana, i en els àmbits especialitzats i professionals dels estudis filològics, literaris i d'història cultural. Aquest nom subratlla la importància de la capital de la Plana i les comarques valencianes septentrionals en el procés de consens que fructificà en la modernització de la normativa de la llengua, i també reflecteix el compromís de personalitats i entitats castellanenques en la memòria, la vigència i la pervivència del valencià.

Una altra denominació que té una certa difusió és la de Normes del 32, per l'any en què foren redactades i aprovades pels gramàtics, escriptors i entitats culturals i valencianistes més rellevants de l'època.

D'altra banda, les normes van aparèixer reproduïdes en les més prestigioses publicacions valencianes del moment amb altres denominacions que no han arribat a tindre tanta popularitat i difusió: «Bases per a la unificació de l'ortografia valenciana», títol del mecanoscrit conservat en la Biblioteca Valenciana (publicat en facsímil per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua l'any 2002); «Normes ortogràfiques unificadores», títol amb què es reproduïren en la revista *Anales del Centro de Cultura Valenciana* (núm. 15, gener-març de 1933, p. 44-49); «Bases d'unificació», nom amb què es publicaren en el *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* (quadern III, vol. XIV, 1933, p. 273-280); «Declaració i normes ortogràfiques», que es publiquen precedint el *Vocabulari ortogràfic valencià* de Carles Salvador (publicat per l'editorial L'Estel l'any 1933), «Normes d'ortografia valenciana», títol de l'opuscle editat per l'Ajuntament de València per a la Festa del Llibre de 1933 que les contenia (reeditat en facsímil pel mateix Ajuntament de València l'any 1981); i «Normes d'ortografia valenciana, per les entitats valencianistes de l'antic regne», denominació que reberen en l'*Almanaque de Las Provincias para 1934* (p. 405-409).

2.2. Definició de l'àmbit temporal i espacial: les Normes de Castelló s'inscriuen com una peça més d'un procés dinàmic que s'ha d'inserir en un conjunt patrimonial més ampli, en el context de la història cultural valenciana del segle XX: arreplegant les contribucions i els estudis sobre l'ortografia, la gramàtica i el lèxic a càrrec d'erudits i gramàtics anteriors o coetanis (Lluís Fullana, Carles Salvador o Lluís Revest), però també com a punt de partida per als treballs científics i els consensos posteriors en la filologia i la cultura lingüística valenciana (entre els quals, les obres de Manuel Sanchis Guarner, Josep Giner, Enric Valor, Francesc Ferrer Pastor o Germà Colón).

L'acord social plasmat en les Normes de Castelló va permetre generar consensos associats a la promoció del valencià i a la seua transmissió durant la Segona República en els periòdics i en les revistes especialitzades i generalistes, en la producció literària en tots els gèneres, en la millora dels usos lingüístics del teatre popular o en les activitats escolars. Les Normes de Castelló van continuar sent un punt de referència per a la cultura valenciana durant el franquisme, un context advers de discriminació social i legal, a pesar del qual diversos sectors de la societat civil renovaren la seua fidelitat a la llengua amb l'objectiu de mantindre-la i incorporar-la a les diverses esferes de la vida social col·lectiva. Així, cal destacar les accions de recuperació literària i d'ensenyament de la llengua posades en marxa a partir dels anys cinquanta,

por el valenciano partiendo de la tradición lexicográfica, literaria, y la realidad lingüística genuina valenciana, así como, la normativización consolidada, a partir de las denominadas Normes de Castelló.»

Además, tal como establece la Acadèmia Valenciana de la Llengua en su dictamen sobre los principios y criterios para la defensa de la denominación y la entidad del valenciano (Acuerdo de 09.02.2005), las Normes de Castelló están reconocidas como una base histórica oficial de los criterios de normativización de la lengua de los valencianos, de su unidad con el habla de los territorios hermanos, y de la riqueza y la dignidad de sus características lingüísticas propias. Este hecho, junto a su consideración como expresión del consenso entre los valencianos y como representación del compromiso de lealtad con la lengua, las convierten en elemento esencial del patrimonio cultural de toda la sociedad valenciana contemporánea.

2. Datos sobre el bien objeto de declaración

2.1. Denominación: Normes de Castelló

La denominación Normes de Castelló está documentada y extendida desde hace décadas en la sociedad valenciana, y en los ámbitos especializados y profesionales de los estudios filológicos, literarios y de historia cultural. Este nombre subraya la importancia de la capital de la Plana y las comarcas valencianas septentrionales en el proceso de consenso que fructificó en la modernización de la normativa de la lengua, y también refleja el compromiso de personalidades y entidades castellanenses en la memoria, la vigencia y la pervivencia del valenciano.

Otra denominación que tiene una cierta difusión es la de Normas del 32, por el año en que fueran redactadas y aprobadas por los gramáticos, escritores y entidades culturales y valencianistas más relevantes de la época.

Por otro lado, las normas aparecieron reproducidas en las más prestigiosas publicaciones valencianas del momento con otras denominaciones que no han llegado a tener tanta popularidad y difusión: «Bases para la unificación de la ortografía valenciana», título del mecanoscrito conservado en la Biblioteca Valenciana (publicado en facsímil por la Acadèmia Valenciana de la Llengua en el año 2002); «Normas ortográficas unificadoras», título con que se reprodujeron en la revista *Anales del Centro de Cultura Valenciana* (núm. 15, enero-marzo de 1933, p. 44-49); «Bases de unificación», nombre con que se publicaron en el *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* (cuaderno III, volumen XIV, 1933, p. 273-280); «Declaración y normas ortográficas», que se publican precediendo al *Vocabulario ortográfico valenciano* de Carles Salvador (publicado por la editorial L'Estel en el año 1933), «Normas de ortografía valenciana», título del opúsculo editado por el Ayuntamiento de Valencia para la Fiesta del Libro del 1933 que las contenía (reeditado en facsímil por el mismo Ayuntamiento de Valencia en el año 1981); y «Normas de ortografía valenciana, por las entidades valencianistas del antiguo reino», denominación que recibieron en el *Almanaque de Las Provincias para 1934* (p. 405-409).

2.2. Definición del ámbito temporal y espacial: las Normes de Castelló se inscriben como una pieza más de un proceso dinámico que se debe insertar en un conjunto patrimonial más amplio, en el contexto de la historia cultural valenciana del siglo XX: recogiendo las contribuciones y los estudios sobre la ortografía, la gramática y el léxico a cargo de eruditos y gramáticos anteriores o coetáneos (Lluís Fullana, Carles Salvador o Lluís Revest), pero también como punto de partida para los trabajos científicos y los consensos posteriores en la filología y la cultura lingüística valenciana (entre los cuales, las obras de Manuel Sanchis Guarner, Josep Giner, Enric Valor, Francesc Ferrer Pastor o Germà Colón).

El acuerdo social plasmado en las Normes de Castelló permitió generar consensos asociados a la promoción del valenciano y a su transmisión durante la Segunda República en los periódicos y en las revistas especializadas y generalistas, en la producción literaria en todos los géneros, en la mejora de los usos lingüísticos del teatro popular o en las actividades escolares. Las Normes de Castelló continuarán siendo un punto de referencia para la cultura valenciana durante el franquismo, un contexto adverso de discriminación social y legal, a pesar de que varios sectores de la sociedad civil renovaran su fidelidad a la lengua con el objetivo de mantenerla e incorporarla a las diversas esferas de la vida social colectiva. Así, hay que destacar las acciones de recuperación literaria y de enseñanza de la lengua puestas en marcha a partir de los

que transcendeixen a l'àmbit públic i massiu (com els cursos de llengua de Lo Rat Penat, els concursos literaris i els jocs florals organitzats en diverses localitats valencianes, o les expressions de la cultura popular i representacions teatrals associades a festes com les Falles, els Moros i Cristians, les Fogueres o la Magdalena); l'activitat modernitzadora, crítica amb el règim polític hostil a la promoció de la llengua, que van dur a terme editorials, empreses periodístiques, associacions progressistes i transcendents moviments artístics (singularment, la Nova Cançó); la tasca de docents i pedagogs per incorporar la llengua al sistema educatiu (a través de les escoles d'estiu i els moviments de renovació pedagògica); les iniciatives dels centres científics de referència de les universitats valencianes, i la fidelitat a la llengua manifestada pels exiliats i emigrants valencians arreu del món i pel poble valencià en general. Aquesta àmplia activitat cívica continua desenvolupant-se en l'etapa democràtica, en què s'hi sumen les pràctiques institucionals i pedagògiques desplegades per la Generalitat i altres institucions locals i provincials arran de l'aprovació de la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, i també el reconeixement jurídic.

2.3. Elements que formen part del bé

2.3.1. Elements mobles: com s'ha indicat, es conserva un mecanoscrit de huit pàgines titulat «Bases per a la unificació de l'ortografia valenciana». Es tracta d'un esborrany mecanografiat de les normes fet per Lluís Revest Corzo, que va enviar Joaquim Reig Rodríguez. Tot i que no es tracta de la redacció definitiva de les normes, que és la que apareixeria amb posterioritat en les diverses publicacions esmentades (*Anales del Centro de Cultura Valenciana*, *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, edició de l'Ajuntament de València, *Vocabulari ortogràfic valencià* i *Almanaque de Las Provincias*), aquest mecanoscrit té un alt valor simbòlic pel fet que és l'únic document que es conserva que conté part de les signatures d'adhesió de les personalitats i entitats que van subscriure l'acord ortogràfic. El mecanoscrit original es conserva en la Biblioteca Valenciana, que l'ha digitalitzat i permet la consulta amb accés lliure a través de la pàgina web de la Biblioteca Valenciana Digital. Per la seua part, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua va fer-ne una reproducció facsímil l'any 2002, amb motiu del setanta aniversari de les Normes de Castelló.

2.3.2. Elements immobles: la Casa Martí i Matutano ha esdevingut un lloc associat a la història i la memòria de les Normes de Castelló, perquè va ser seu de les reunions que els promotors d'aquest acord cívic mantingueren a la capital de la Plana els dies 2 i 21 de desembre de 1932. L'edifici és una casa senyorial del segle XVIII, antic casalici d'Evarist Escalona, adquirit després per la família Martí i Matutano i, finalment, per la Diputació de Castelló. La Casa Martí i Matutano s'estructura en planta baixa i entresòl, més dues plantes superiors. Ocupa el número 25 del carrer dels Cavallers, cantonada amb el de Gràcia, amb una façana rectangular i sense decoració, balcons a les dues plantes i un mirador incorporat el segle XX. L'any 1931, la casa Martí i Matutano passà a ser la seu de la Societat Castellonense de Cultura, raó per la qual la primera planta de l'edifici va allotjar les reunions del desembre de 1932 en què es va arribar a l'acord definitiu d'acceptar la normativització, mitjançant el document que coneixem com a Normes de Castelló. Amb posterioritat, la casa va passar a ser un habitatge plurifamiliar, fins que el 1978 la Diputació de Castelló adquireix l'edifici per a instal·lar-hi el Museu de Belles Arts de Castelló, que s'inaugura el 1980. L'any 2002 l'Ajuntament de Castelló va sol·licitar a la institució provincial la cessió de l'immoble per a acollir el Museu Etnològic Municipal de Castelló, que s'obri el 2009 després d'una important remodelació del recinte. Per la seua vinculació a les Normes de Castelló, la casa Martí i Matutano ha passat a ser un dels llocs emblemàtics de la ciutat de Castelló. Escenari de diversos actes de record de les normes, actualment a la façana hi ha una placa commemorativa, col·locada per l'Associació Cultural Quatre Vents el 21 de desembre de 2001.

años cincuenta, que trascienden al ámbito público y masivo (como los cursos de lengua de Lo Rat Penat, los concursos literarios y los juegos florales organizados en varias localidades valencianas, o las expresiones de la cultura popular y representaciones teatrales asociadas a fiestas como las Fallas, los Moros y Cristianos, las Hogueras o la Magdalena); la actividad modernizadora, crítica con el régimen político hostil a la promoción de la lengua, que llevaron a cabo editoriales, empresas periodísticas, asociaciones progresistas y trascendentes movimientos artísticos (singularmente, la Nova Cançó); la tarea de docentes y pedagogos por incorporar la lengua al sistema educativo (a través de las escuelas de verano y los movimientos de renovación pedagógica); las iniciativas de los centros científicos de referencia de las universidades valencianas, y la fidelidad a la lengua manifestada por los exiliados y emigrantes valencianos por todo el mundo y por el pueblo valenciano en general. Esta amplia actividad cívica continúa desarrollándose en la etapa democrática, en que se suman las prácticas institucionales y pedagógicas desplegadas por la Generalitat y otras instituciones locales y provinciales a raíz de la aprobación de la Ley 4/1983, de 23 de noviembre, de uso y enseñanza del valenciano, y también el reconocimiento jurídico.

2.3. Elementos que forman parte del bien:

2.3.1. Elementos muebles: como se ha indicado, se conserva un mecanoscrito de ocho páginas titulado «Bases para la unificación de la ortografía valenciana». Se trata de un borrador mecanografiado de las normas hecho por Lluís Revest Corzo, que envió a Joaquim Reig Rodríguez. Aunque no se trata de la redacción definitiva de las normas, que es la que aparecía con posterioridad en las diversas publicaciones mencionadas (*Anales del Centro de Cultura Valenciana*, *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, edición del Ayuntamiento de Valencia, *Vocabulari ortogràfic valencià* y *Almanaque de Las Provincias*), este mecanoscrito tiene un alto valor simbólico por el hecho de que es el único documento que se conserva que contiene parte de las firmas de adhesión de las personalidades y entidades que suscribieron el acuerdo ortográfico. El mecanoscrito original se conserva en la Biblioteca Valenciana, que la ha digitalizado y permite la consulta con acceso libre a través de la página web de la Biblioteca Valenciana Digital. Por su parte, la Acadèmia Valenciana de la Llengua hizo una reproducción facsímil en el año 2002, con motivo del setenta aniversario de las Normes de Castelló.

2.3.2. Elementos inmuebles: la Casa Martí Matutano ha pasado a ser un lugar asociado a la historia y la memoria de las Normes de Castelló porque fue sede de las reuniones que los promotores de este acuerdo cívico mantuvieron en la capital de la Plana los días 2 y 21 de diciembre de 1932. El edificio es una casa señorial del siglo XVIII, antiguo casalicio de Evarist Escalona, adquirido después por la familia Martí Matutano y, finalmente, por la Diputación de Castellón. La Casa Martí Matutano se estructura en planta baja y entresuelo, más dos plantas superiores. Ocupa el número 25 de la calle Caballeros, esquina con la de Gracia, con una fachada rectangular y sin decoración, balcones a las dos plantas y un mirador incorporado en el siglo XX. En el año 1931, la casa Martí Matutano pasó a ser la sede de la Sociedad Castellonense de Cultura, razón por la que la primera planta del edificio alojó las reuniones de diciembre de 1932 en que se llegó al acuerdo definitivo de aceptar la normativización mediante el documento que conocemos como Normes de Castelló. Con posterioridad, la casa pasó a ser una vivienda plurifamiliar, hasta que en el 1978 la Diputación de Castellón adquirió el edificio para instalar el Museo de Bellas Artes de Castellón, que se inaugura en el 1980. En el año 2002 el Ayuntamiento de Castellón solicitó a la institución provincial la cesión del inmueble para acoger el Museo Etnológico Municipal de Castellón, que se abrió en 2009 después de una importante remodelación del recinto. Por su vinculación a las Normes de Castelló, la casa Martí Matutano ha pasado a ser uno de los lugares emblemáticos de la ciudad de Castellón. Escenario de varios actos de recuerdo de las normas, actualmente en la fachada hay una placa conmemorativa, colocada por la Associació Cultural Quatre Vents el 21 de diciembre de 2001.